

İslamcı Dergicilik: Vahdetin İçinde Bir Ses "İslam'ın İlk Emri Oku" Dergisi¹

Islamist Journalism: A Voice Inside Unity (Vahdet) The Journal of "İslam'ın İlk Emri Oku"

Hatice Budak²

Öz

İslamcı düşüncenin lokomotifini olan İslamcı dergiciliğin geçirdiği evreleri 1960-1980 zaman aralığında temsil yeteneğine sahip pek çok dergiden biri olan "İslam'ın İlk Emri Oku" dergisinin betimlenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı dergiyi temel nitelikleriyle tanıtmak, İslami neşriyat içindeki konumunu göstermektir. Oku dergisi Türkiye İmam Hatip Okulları Mezunları Cemiyeti tarafından çıkartılan Mart-1961 yılındaki ilk sayısı ile Konya'da yayın hayatına başlamıştır. Derginin yayın serüveni Eylül-Ekim 1979 tarihli 208-209 sayıları ile son bulmuştur. Çalışmanın yöntemi betimsel tarama modeli içinde yer alan genel tarama modellerinden "tekil tarama modeli"ne uygun olarak düzenlenmiştir. 1961-1979 yılları arasında çıkan toplam 209 sayı taranmıştır. Oku'da yayınlanan yazılar belli temalar ekseninde geliştirilen konu başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Oku dergisine ait veriler SPSS programında çözümlenmiş ve tablolar oluşturulmuştur. Oku dergisinin yayınlandığı tarihsel dönemde kendine has bir okuyucu kitlesi oluşturduğunu, İslamcı hareketten hem beslenip hem de İslamcı düşüncüyü besleyerek yüklediği misyonu dönemi itibarıyla ifa ettiğini söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: İslamcı düşünce, İslami dergicilik, Oku dergisi.

Abstract

Exploring the Journal of "İslam'ın İlk Emri Oku" (The First Commandment of Islam: Read), which is one of the most representative journals that could demonstrate the phases of Islamist journalism, which is the locomotive of Islamist thought, between the dates of 1960-1980, is the main subject of this study. The purpose of study is to introduce to the Journal with its all aspects, to show its status in Islamic publishing. The Journal of Oku has started to be published in Konya by the Turkey İmam Hatip Alumni Association and the first issue was published in March-1961. The publishing adventure of the Journal has finished with the 208-209th issues published in September-October 1979. The method of this study has been arranged according to "singular scanning model", which belongs to general scanning models of descriptive scanning model. In total, 209 issues published between the dates of 1961-1979 have been scanned. Articles published in Oku have been classified under some specific themes. Data obtained from the Journal of Oku has been sorted on SPSS programme and tables have been generated through this programme. We can say that the Journal of Oku created a readership in the historical period as it was published, and performed a certain mission in its period by both feeding and had been fed by Islamist movement.

Keywords: Islamist thought, Islamic journalism, Journal of Oku

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 19 / 09 / 2019

Accepted: 12 / 02 / 2020

¹ Bu çalışma, 22-24 Ekim 2018 tarihinde Konya'da gerçekleştirilen II. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, hatice.budak@karatay.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9815-9997

Giriş

Türkiye’de İslamcılık düşüncesinin II. Meşrutiyet ile başladığı kabulüne aynı dönem içinde Sırât-ı Müstakim/Sebilürreşâd dergisinin yayınlanmaya başladığı bilgisini eklediğimizde Türkiye’de İslamcı düşüncenin dergicilikle sıkı bir ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz.

İslamcı dergiler, İslamcılık düşüncesinin entelektüel ve siyasi tartışma zemininde geniş bir argümanla sürdürülmesine dolayısıyla İslamcılık düşüncesinin zaman içinde eriyip yok olmamasına katkı sağlamışlardır. Tarihsel olarak yayın hayatına başlayan her bir dergi kendine özgü bir karaktere sahip olmakla birlikte bütünüyle arı bir girişimde değildir. İslamcı dergiler arasındaki bağlantılar, süreklilikler ise basit bir fikri tekrar olarak değerlendirilmemelidir. İslamcı dergilerde geçmişin tecrübî birikimleri gözlenebileceği gibi bu köklü birikimin şu anın sorularına ve geleceğin ideallerine yanıt olabileme potansiyeli taşıdığı da mütalaa edilebilir. Bu anlamda İslamcılık bakiyesinde var olan herhangi bir dergiyi izlemek paradigmatik sürekliliklerin, kırılma ve kopmaların, yeniden doğuşların, özgünlüklerin izlerini sürmek demektir. Hülasa “hikmet” ve “vahdet” güzergâhında İslamcı düşünce ve dergiler öncelikle var oldukları zamanın iç ve dış amillerine bağımlı, birbirleri ile kesişen ve farklılaşan yönleriyle özgünleşen “ses”lerdir.

Ahmet Köroğlu (2016: 6), İslamcı düşüncenin serüvenini beş dönem içinde kategorize etmiştir. Bu dönemleştirmeye göre Oku dergisi yayınlandığı 1961-1979 yılları itibariyle dördüncü dönem (çeşitliliğin belirginleştiği) içinde yer almaktadır. Oku dergisi, İslamcı düşüncenin vahdet ve kenetlenme arzusuna rağmen çeşitlik ve farklılık yönünde geliştiğinin izlerini sürebileceğimiz önemli dönem dergilerinden ‘bir’ tanesidir. İslamcı düşüncenin periyodik olarak takip ettiği her bir dönemin birbirine aktardığı süreklilikler dikkate alındığında Oku dergisinin ilk üç dönemden izler taşıdığı ve beşinci döneme fikri miraslar bıraktığı ifade edilebilir.

Çalışma ilk olarak 1980'lere kadar İslamcılık düşüncesi ile İslamcı dergiciliğin seyrüseferini genel hatlarıyla tanımlamakla başlayacaktır. Bu seyl-i huruşan-ı zamanda “İslam’ın İlk Emri Oku” dergisinin konumu, sınırları, tekiliği kritik edilerek derginin künye bilgileri, yazar ve konu fihristi aktarılacaktır. Akabinde Oku dergisinde yıllara göre öne çıkan bazı konular dönemin sosyo-politik şartları ile ilişkilendirilerek analiz edilecektir. Bu bölümde Oku dergisinin dönemin İslamcılık düşüncesi ve diğer İslamcı dergiler ile kesişim noktalarının belirlenmesi, vahdetin içinden farklılaşma ve çeşitlenmeye doğru giden süreç tasvir edilmeye çalışılacaktır. Çalışma da son olarak elde edilen veriler paralelinde Oku dergisi genel hatlarıyla değerlendirilecektir.

1. Türkiye’de “İslamcılık Düşüncesi”nin Seyri

“İslam’ın İlk Emri Oku” dergisinin İslamcı dergicilik içindeki yerinin anlaşılması, İslamcılık düşüncesi ile olan karşılıklı etkileşimi ile ilintili olduğundan çalışmada İslamcılık düşüncesinin 1908-1980 arasındaki seyri genel hatlarıyla verilecektir.

İslamcılık, hem tanımlanması hem de Türkiye’nin sosyo-kültürel, siyasi yapısı içinde dönemselleştirilmesi oldukça zor bir kavramdır. Kavramın tanımlanmasındaki zorluk literatürde İslamcılıkla ilgili birbirinden farklı tanımlarla karşılaşmamıza neden olmaktadır. İslamcılık ile ilgili tanım ve dönemselleştirmelere bakıldığında monolitik bir İslamcılıktan söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

19. yüzyılda Batı karşısında otoriteryan gücünü kaybeden, gerileyen ve çöküşe doğru yol alan Osmanlı devletini hezimetten kurtarmak isteyen aydınların geliştirdiği üç tarzı siyaset olarak bilinen projelerden biri olan İslamcılık temelini, selefi olan Osmanlılık akımının başarısızlığından ve Müslüman tebaanın yeniliklere olan tepkisinden alır ve II. Abdülhamit tarafından devlet politikası haline getirilir. İslamcılık geleneksel bilgi kaynaklarına sahip çıkarak devleti muhafaza etmeyi ayrıca toplumsal yapıdaki mevcut yaşam tarzına İslami bir eleştirinin veya reform hareketinin formülü olarak tanımlanabilir (Kurtoğlu, 2004: 202).

İslamcılık; 19. ve 20. yüzyılda İslam âlemini rasyonel bir yöntemle Batı’nın zulüm ve sömürsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden, yanlış inançlardan, taklitlerden kurtarmak; İslam dinini dünyada yeniden etkili hale getirmek, medenileştirmek için modernizmle etkileşimli ve eklektik biçimiyle siyasal; fikri, ilmi çalışmalara bağlı olarak geliştirilen çözümleri ve eylemi içeren bir hareket (Kara, 1986: 15) olarak tanımlanabilir.

İslamcılığın temel sorusu, müslüman kalarak modernleşme sürecine nasıl uyum sağlanabileceği veyahut içinde yaşanılan modern çağda nasıl müslüman kalınacağı/olunacağı sorusudur. Bu bağlamda İslamcılık düşüncesi her dönemde İslami bir yaşam tarzı, toplumsal ilişkiler düzeni, yeni bir ahlak anlayışı ortaya koymuştur (Yetim, 2017: 13-14).

V. Işık (2016: 175), İslamcılık düşüncesinin çıkış önermelerini şu şekilde hülasa etmektedir:

1- Mevcut durum, müslümanların hakiki müslüman olmamalarından ötürü içine düştüğümüz arızî bir durumdur. Bunun için öncelikle kendi zaafılarımızı tamir etmemiz gerekmektedir.

2- Batı nüfuzu ve işgali zaafılarımızı beslemektedir. Dolayısıyla Batı'ya karşı mirasımızla yenilenme çabası ile bir tahkimat oluşturmalıyız.

3- İttihad-ı İslam olmadan bir başarı elde etmemiz mümkün değildir.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar İslamcılık "kurtarıcı" bir görev üstüne inşa edilmiştir. Asırlardır zaferden zafere koşmuş, kendine güveni tam bir siyasi, sosyal ve kültürel yapının küfür karşısında mağlubiyeti sadece devletin değil devlet ile zorunlu bağları olan İslam'ında mağlubiyeti anlamında okunmuştur(Kara, 2004: 36). İslamcılık, geleneğin olumsuz bakayasından arındırılmış ana kaynaklara dönme anlamında asıl olan dinin ipine sarılma şeklinde hem İslam'ın hem de devletin yıkıcı bir zilletten kurtuluş reçetesi olarak görülmüştür.

İslamcılık düşüncesi, Osmanlı'nın kurtuluş projesini, Batı'nın bilim, teknik ve kurumsal yapısının üstünlüğünün kabulü ve takip edilmesi ancak Batı'nın dini ve ahlaksal eleştirisi, İslam'ın dinamik yanı olan içtihat geleneğinin bertaraf edilmesi ile ortaya çıkan kolektif ataletin kritiği ile İslam'ın ilerlemeye mani olmadığını ispatı üzerinden formüle etmiştir. İslamcılık, İslam'ın asıl kaynaklarına geri dönülerek devletin içinde bulunduğu krizlere çözüm üretebileceği inancıyla hareket sahasını oluşturmuş ve Müslüman halkı bu hareket sahası içinde birleştirebileceğini (İttihadı İslam) murat etmiştir. İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık fikirleri ile Batı'nın fen ve tekniğinin model alınarak Osmanlı devletinin kurtuluşu arasında kurdukları bağ anlayışını da paylaşmıştır.

Batı'nın maddi ilerleyişi karşısında gerilemenin sebebi olarak İslam dininin telakki edilmesi İslamcılık düşüncesinin savunmacı bir dil kullanmasının sebeplerinden biridir. Batı karşısında İslam'ı savunmaya yönelik bu tavır hikmetin kaynağının hatta Batı'yı ortaçağın karanlığından aydınlığa çıkaran ivmenin İslam'ın ta kendisi olduğunu iddia etmeye kadar gitmiştir. İslamcı düşünce, Batının fen ve teknikte ilerleyişine rağmen ahlaki bir çöküşe sürüklendiğine, Batı'nın selametini muştulayacak ilahi bir kaynağa sahip olmamasına karşılık Doğu'nun aslına rücu ettiğinde selameti getirecek ilahi bir kaynağa sahip olduğuna dair bir dizi savunmacı stratejiler üretmiştir.

İslamcılık düşüncesinde İslam-Batı ilişkisinin mihenk taşı, II. Meşrutiyet'te ilk işaretleri görülen ve Cumhuriyet döneminde de sürdürülen medeniyet söylemidir. İslam medeniyeti, Batı modernitesine alternatif bir model oluşturmanın temelini oluşturmuştur (Duran, 2004: 150-151).

İslamcılık düşüncesinin seyrüseferindeki uğraklarından biride milliyetçilik-muhafazakârlıktır. İslamcılık akımının Türklük/millilik anlamında milliyetçilikle bağı geçmişe dayanmaktadır. Nitekim Ünüvar'ın (2002: 132) belirttiği gibi Osmanlı entelijensiyası tarafından geliştirilen Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış kesimler tarafından temsil edilmiş değildir. Özellikle İslamcılık ve Türkçülük arasında devamlı bir ilişki olagelmiş ve bu ilişkiden birbirlerini zihni ve siyasi olarak etkilemiş anlamlı bir terkip ortaya çıkmıştır. Günümüzde dâhil olmak üzere Türk milliyetçiliğin terkinde İslamcı dozun oranını en iyi gösteren örnekleri II. Meşrutiyet döneminde öne sürülen ve kritik edilen fikirlerde görmek mümkündür (Akgün ve Çalış, 2002: 591). Bu terkip tersten İslamcılık düşüncesinde var olan milliyetçi doz içinde geçerlidir. Bunlara bağlı olarak Türkçülük ve İslamcılık arasında temel bir çatışmadan ziyade aynılığın olduğu görülmektedir (Akgün ve Çalış, 2002: 588).

Tek partili dönemde laik cephede kalma ısrarı ile milliyetçiliğin İslamcılıkla bağı kopmuştur. Türk milliyetçiliğinin oluşum sürecinde cemaat anlayışından kavim anlayışına geçiş kaçınılmaz olduğu ve ideolojinin tutarlığı için Türk milliyetçiliği İslam ile ilişkilerini koparmak zorundadır. Ancak 1945 sonrası CHP iktidarının laiklik anlayışını esnetmesi ve İslam ile ilişkisini yeniden kurmaya çalışması neticesinde artık bir tehdit ve tehlike olarak algılanmaktan çıkan İslam ögesi ile Türk milliyetçiliğinin yeniden müttefik olmaya hazırlandığı söylenebilir. Bu, toplumun geleneksel kültürü açısından da bir nevi gerekliydi. Çünkü geleneksel İslami değerler toplumun geniş kitlelerince Türk milliyetçiliğinin söylemleri ile kıyaslandığında daha kolay kabul edilmekteydi. Şimdi yapılacak şey bu iki fikri birbirinin karşıtı olmaktan çıkarıp Türk milliyetçiliği ile İslamcılığı kaynaştırabilmektir. İktidarın denetimi altında var olmaya çalışan İslamcılıkta, kendini tam olarak ifade edemediğinden iktidar tarafından daha kabul edilebilir bir söylemle (milliyetçilik) ittifak kurmayı tabii olarak görmüştür. Türk milliyetçiliği ve İslamcılığın buluşmasında geçmişteki birleşmeler ve kopmalarda tecrübe edildiği üzere toplumun iç dinamikleri ve uluslararası aktörlerde etkili olmuştur. Türkiye'nin Sovyet tehdidine karşı Batı bloğunda ama özellikle ABD'nin çemberinde kalması, Soğuk Savaş yıllarında komünizmle mücadelede sadece Türk milliyetçiliğine dayanmanın yetersiz kaldığının fark edilmesi ile İslamcılık, iktidarın Sovyetler Birliği'ne karşı kozu olacaktır. İki fikrin buluşma ve kaynaşma noktaları bu minvalde hala devam etmektedir (Koçak, 2002: 609).

İslamcılık ve muhafazakârlık/milliyetçilik arasında ortak paydaların çokluğuna rağmen İslamcılık düşüncesini diğerlerinden ayıran ana hususun dini, kültürün bir unsuru olarak değil asli ögesi olarak görmek, İslami devrim ve devlet beklentisi taşımak (Duran, 2004: 154) olduğunu yeri gelmişken belirtelim.

Osmanlı devletinde siyasi bir proje olarak kendine yer edinen İslamcılık, Cumhuriyet döneminde tasfiye edilerek kamusal alandaki birçok geleneksel kurumunu kaybetmeye başlamıştır. Cumhuriyetin aşkın devlet anlayışına muhalefetin mümkün olmadığını idrak eden İslamcılar bu vakitten sonra birbiri ile senkronize iki hareket tarzı geliştirmişlerdir. İlki, kapıların açık

olmadığı dönemlerde kapıları zorlamak değil fakat dini ve geleneksel öğeleri, kalıpları muhafaza edip sürdürmek. İkincisi çoğunlukla zaruriyetler dolayısıyla kapılar aralandığında bu aralıktan mümkün olan en üst seviyede faydalanmaktır (Kara, 1998: 258).

N. Subaşı'na (2004: 220) göre de 1923-1945 arası iktidarın gerçekleştirilen inkılâpların korunması için gösterdiği kararlılığın idrak edilmesi, İslamcı fikrin aktörlerini bu koşulları doğru okumasını zorunlu kılmıştır. Bu şartlar altında İslamcılık ve neşriyat, söylem ve ritüel kaybı, sindirilmişlik, periferide kalma, korku gibi itkilerle uzun süre kendi kabuğuna çekilecek ve orada yeni biçimlere gebe olarak demlenecektir. Bu süreçte dinsel yapılanmaların temel hedefi ülkenin mevcut şartlarında ortaya çıkabilecek bir kaybolma riskini en aza indirmek olacak adeta kapalı bir grup şeklinde varlıklarını sürdürmeye çalışacaklardır.

1946'da çok partili siyasi hayata geçişle birlikte din, muhalefet partisinin siyasal diline girecektir. 1950'de Demokrat Parti, dindar kesimin uzun zamandır biriken taleplerini siyasal olmasa da toplumsal talepler olarak programına ekleyerek iktidara gelecektir. Bu değişiklik İslamcı düşüncenin yeniden dile getirileceği görel bir özgürlük sahası açacaktır (Kurtoglu, 2004:212).

Tek parti döneminin kalıntıları içinde gelişen özgürlük ortamı İslamcı düşünce için gerçekten görel bir hürriyettir. Zira Demokrat Parti'de başta laiklik olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerine sadıktır. Demokrat Parti programında dine siyasal yapının merkezine yerleşmesi gereken bir güç olarak değil toplumsal/kültürel bir söylem olarak yer vermiştir. Bu kısıtlılığa rağmen çok partili dönemin sunduğu özgürlük İslamcı düşüncenin nefes alıp dirilmesine ve kamusal alanda görünürlük kazanmasına olanak tanımıştır.

Çok partili yaşama birlikte Türkiye'de İslamcılık akımının temel vasıfları devletçi, milliyetçi, muhafazakâr ve sağcı (Türkmen, 2011: 144) değerlere dayanmaktadır.

1960'larla beraber İslamcılık düşüncesi iç ve dış dinamiklere bağlı olarak bir canlanma daha yaşayacaktır. İç dinamikler olarak Türkiye'de köyden kente olan yoğun göç ile belirginleşen İslam-kentleşme bağlamında netleştirilmesi gereken sorular, farklı kimlikleri temsil eden çeşitli siyasal partilerin kurulması, özellikle kent yerleşkelerinde cemaatler, tarikatlar ve İslami grupların belirmesi, İmam Hatip Okullarının ve Yüksek İslam Enstitülerinin açılması sayılabilir. Dış dinamikler olarak Mısır, Pakistan'da gelişen İslamcı hareketlerin ve tercüme faaliyetlerinin Türkiye'ye etkisi zikredilebilir. Bu dinamiklerle hem neden hem sonuç bağlamında ilintili olarak İslamcı dergicilik ve neşriyatta da bir canlılık yaşanacaktır. 1960'lardaki İslami atmosferi önceki dönemlerden farklı kılan ise kendi öz mecrasında farklı eğilimleri de içinde barındırarak özgüvenle ilerleme göstermiş olmasıdır (Koroğlu, 2016: 14-15).

1960 darbesi İslamcı düşünceyi sekteye uğratsa da Türkiye'nin toplumsal koşulları (özellikle komünizm tehdidi) devlet ile dinin yollarını bir kez daha keşiştirecektir. Bu keşişme anında komünizm illetine karşı dine daha fazla kucak açan devlet İslam'ın siyasal bir işlev kazanmasının önünü açmış bir nevi 1960 sonrası İslamcı düşüncenin kimliksel dönüşümüne katkı sağlamıştır.

İslamcılık uzun bir süre Türkiye'de (Osmanlı'dan Cumhuriyet döneminde aldığı biçimlerle) kendisini ve taleplerini siyasi bir dille formüle etmekten kaçınan ayrıca diğer İslam toplumlarındaki hareketlerle bağ kurmaktan uzak bir girişimi temsil etmiştir. 1960'tan sonra Türkiye'deki görel özgürlük ortamında İslamcılık, öncelikle çoğu Arapçadan yapılan tercümeyle hem kendi mecrasında siyasi bir dil eğitimine başlamış hem de diğer Müslüman toplumlarla ümmet fikri ile yoğun bir biçimde tanışmıştır (Çiğdem, 2004: 28).

İslamcılık toplumsal bir hareket olarak kendisini yerel olarak konumlandırıp kazanımlarını yerelde düzeyde biriktirip siyasal alanda bu özelliğiyle yer alırken fikri bir hareket olarak ise daha evrensel kaygıları olan ve bu kaygıları gündemde tutmaya çalışan (Çiğdem, 2004: 28) bir gelişim seyri izlemiştir.

1960'lı yılların ilk yarısına kadar çoğu kez dernek, dergi vb. ortak zeminlerde birlikte hareket eden İslamcılar ve Türkçüler farklı siyasal partiler kurup farklı zeminlerde örgütlenmeye başlamışlardır. İslamcılık, 1969'da bağımsız milletvekili olarak meclise giren N. Erbakan'ın 1970'de Mili Nizam Partisini kurmasına müteakip yıllardır destek verdiği sağ partilerden kopmaya başlayacaktır. Milliyetçi ve mukaddesatçı fikirler ve siyasi aktörlerle bağı kırılan İslamcılık düşüncesi merhale merhale ümmetçi/evrensel ve siyasal talepleri olan bir din anlayışını müdafaa etmeye başlayacaktır.

1970'li yıllarda milliyetçi ve İslamcı söylemler saflarını ayırıştırmaya başlarken süreç içinde zaman zaman açık bir zıtlıkla ile karşı karşıya kalacaklardır. Ancak bu zıtlık her iki akımın söylem ortaklığını, aynı halk kitesine hitap etmelerini değiştirmemiş dolayısıyla her iki akım arasındaki organik veya gönüllü bağ devam etmiştir.

Türkiye'de 1980'li yıllara doğru İslamcılık düşüncesi, kamusal alanda kamusal taleplerle, siyasal alanda çevreden merkeze doğru sivil ve siyasi örgütlenmelerle görünürlüğünü artırarak yoluna devam edecektir.

2. İslamcılık Düşüncesinin Sesi: “İslamcı Dergiler”e Tarihsel Bakış

Türkiye’de İslamcılık düşüncesinin dönemselleştirilmesi hususunda farklı sınıflandırmalar mevcuttur. A. Köroğlu’nun, İslamcılık düşüncesi ile İslamcı dergiler arasındaki etkileşimi dikkate alarak yaptığı sınıflandırma çalışmamız için pragmatik olduğu için ana çatı olarak tercih edilmiştir. Köroğlu’nun dönemselleştirmesi keskin ve katı sınırlara sahip değildir ancak İslamcılık düşüncesinin tek bir seyre ve yoruma sahip olmadığını göstermesi açısından önemlidir.

A. Köroğlu’nun (2016: 6-40) İslamcılık düşüncesini ve İslamcı dergilerin tarihsel gelişim sürecini kategorize ettiği beş dönem şöyledir:

1- 1908-1925 arası dönemi “ilk karşılaşma ve yüzleşme” olarak nitelendirmektedir. Bu dönemin öne çıkan en etkili İslamcı dergisi Sırat-ı Müstakim/Sebilürreşad’tır. Bu dönemde dergicilik serüveni görece iyi bir düzeydedir. Neşredilen İslamcı dergilerde aynı konuların İslamcılık perspektifinden oldukça farklı şekillerde işlenmesi dönemin en karakteristik özelliğidir. Bu özellik bilhassa 1960’larda İslamcı düşüncede görülecek olan çeşitliliğin tarihsel kökenidir.

2- 1925-1943 arası İslamcılık düşüncesinin “yasaklandığı ve geri plana çekildiği” dönemdir.

1923-1945 arası İslamcı yayıncılığın en zayıf kaldığı dönem olmasının nedenleri arasında iktidarın dini referans alan söylemlere müsamahasının kalmaması, Osmanlı bakayası ile ilişkilendirilebilecek ve yükselebilecek herhangi bir fikre açık kapının bırakılmak istenmemesi dolayısıyla Cumhuriyet reformlarının koşulsuz ve kesintisiz sürdürülmesi konusundaki kararlılığının net olması sayılabilir. 29 Mayıs 1923’te İstiklal Mahkemelerinin kurulması ve 19 Mart 1925’te çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası ile İslami söylem ve neşriyat kademeli olarak sosyal ve siyasi yapıdan tasfiye edilmiştir.

1943’te Dâhiliye Vekaleti Matbuat Umum Müdürlüğü’nün, Müdür Vedat Nedim Tor adıyla yayınladığı yazısı, 1923-1945 arasında iktidarın İslamcı neşriyata karşı tutumunu özetlemektedir. Bu yazıda yer alan “bizler ne şekil ve ne surette olursa olsun memleket dâhilinde dini bir neşriyat ile dini bir atmosfer oluşturulmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideliği vücuda getirilmesine taraftar değiliz” (Başgil, 2016: 6) ifadelerinden yeni rejimin dini kontrol altına alma çabasında olduğunu ve bu amaç üzere dini neşriyata belirli sınırlar dâhilinde resmi bir yayın faaliyeti olarak izin vereceği anlaşılmaktadır. Özellikle iktidar, Diyanet İşleri Reisliği aracılığıyla dini alanı kontrol etmek istemiş, modernleşme projesi ile güdümlü bir din anlayışını işlevsel kılmaya çalışmış, İslam’ı kişisel/vicdani bir tercihe yerleştirecek yayınların koordinatörlüğünü yapmıştır.

İ. Kara’ya göre 1945’e kadar sosyal bir vaka olarak değerlendirilebilecek bir dini yayıncılıktan söz etmek mümkün değildir (Kara, 1985: 154). Bununla birlikte dönemin ağır yaptırımları altında İslamcı dergicilik geleneğini yaşatmaya çalışan isimlerin ve çıkarttıkları dergilerin (N. Topçu/Hareket/1939, N.F. Kısakürek/Büyük Doğu/1943,) yakın gelecekteki İslamcı düşünce ve dergicilik üzerinde belirleyici bir rol oynadıklarına da şerh düşülmelidir.

Bu dönem, İslamcılar için tamamen sindirilme olarak değil mevcut durumu analiz ederek, o ana kadar olan fikri birikimi ve İslam’ın Türkiye’de yeniden nasıl konumlandırılacağını telakki ettikleri bir dönem olarak değerlendirilmelidir.

3- 1943-1960 arası, “İslamcı düşüncenin ve neşriyatın tekrar ortaya çıktığı ve öncü çalışmaların yapıldığı” dönemdir. Tek parti dönemindeki yumuşama ile İslamcı düşünürler kendilerine yeni/farklı bir güzergâh belirlemeye ve hedeflerine ulaşmak için dergi yayıncılığına tekrar başlayacaklardır. Bu dönemde çıkan dergilerin en belirgin özellikleri dergi isimlerinin dini referanslarla seçilmesi, dergi statüsünün “dini, ahlaki, ilmi, edebi” gibi kelimelerle tanımlanarak bir temkin politikası üzerinden yayın yapmaları, ikinci dönem (1925-1943) zarfında kaybedileni kazanmak veya hatırlamak üzere “temel dini bilgilere” ağırlık vermeleridir.

1923-1960 arasındaki iki aşamalı İslami neşriyatın genel bir değerlendirilmesi yapıldığında söz konusu yayınlarda yön, tercih, teamül açısından bir belirginlik bulunmamaktadır. Bu dönemde İslami yayınlarda, İslam dini genel olarak rasyonel bir bakış açısıyla ele alınmış dinin özü ve naslarından ziyade toplumsal ve bireysel faydaları üzerinde durulmuştur (Kara, 1985: 155-156). Osmanlı mirası olarak devralınan İslamcılık anlayışının tekerrürü şeklinde tezahür eden bu dönemin İslami neşriyatı, reel sorunlarla ilgilenmek, özgün, ısrarcı, kalıcı çözümler üretmekten ziyade Batı eleştirisine odaklanmış savunmacı ve duygusal açıdan coşkulu bir dili kullanmaya devam etmiştir. Bu yazın dilini kullanmak bilinçli bir tercih midir kestirmek zor olmakla birlikte dönemin katı politik uygulamaları içinde sıkışık kalan bir halka İslami hissiyatı ve heyecanı unutturmak şeklinde değerlendirilebilir.

1945-1960 arası İslamcı dergiciliğin en belirgin özelliği değişken ilgileriyle birbirlerinden farklılaşarak giderek kendi çizgisini oturtmaya çalışan bir çaba içinde olmasıdır. Çok partili hayatla birlikte İslam merkezinde oluşan hareketler, kökenlerindeki klasik İslamcı damardan farklı bir gelişmeyi tahayyül etmişlerdir. Ancak İslami neşriyat toplumsal-politik konumunu ve stratejisini netleştirmek için 1960’lı yılların kendine özgü koşullarını bekleyecek ve nihayet 1970’lerin sonu ile 1990 arasında rafine edilmiş bir referans sistemi üretmenin mümkün yollarını bulmaya başlayacaktır (Subaşı, 2004: 227).

4- 1960-1980 arası, İslamcı düşüncede “çeşitlenme ve farklılaşmanın” yaşandığı dönemdir.

A. Öz'e göre (2016: 74-95-97) 1960'lar İslamcı dergilerin Türklük ve mukaddesat ekseninde şekillenen yayın politikaları, birlik ve bütünlük telakkisi içinde olduklarını doğrulamaktadır. Ancak Öz, 1960-1980 arası dönemi İslamcı dergilerin özelde kenetlenme, birlik, vahdet arzusunda olmakla birlikte bunu imkânsız kılmaya matuf bir tarz ve içerikle şekillendiğini, çoğu kez dergilerin çıkış süreçlerindeki niyetlerini gerçekleştiremediklerini, 1970'ler itibarıyla "zümreler arası çekişmelerin", husumet ve hüsrana dönüştüğü bir dönem olarak da değerlendirmektedir.

İslamcı düşüncede bloklaşmaya doğru giden süreçte, İslamcı düşünce ve dergiciliğin fikri gelişmesinde katkıları yadsınamayacak tercüme faaliyetlerinin akisleri de etkili olmuştur. Buna ilaveten 1970'lerde vahdet ve kenetlenme idealinde görülen parçalanmalar, İslam'ın siyaset zeminindeki temsili ile daha da keskinleşecektir.

Bu zaman aralığında Türk siyasi yaşamında yaşanan değişimler, Milli Türk Talebe Birliği'nin 1965 Genel Kurul'undan sonra milliyetçi-mukaddesatçı kesime geçmesi, 1970 tarihinde Milli Nizam Partisinin akabinde 1972'te Milli Selamet Partisi'nin kurulması, 1970'lerde Akıncılar grubunun oluşması vb. gelişmeler ile nesil yetiştirme amaçlı, siyasal kulvarda aktivizmi ön plana çıkaran, sistem karşıtı bir çizgiye evrilen bir dergicilik anlayışı bu dönemin ayırt edici özellikleridir.

5- 1980-2002 arası, İslamcı düşünce ve neşriyatta bir önceki dönemde görülen "çeşitlenmenin belirginleştiği ve derinleştiği" dönemdir. 1980'li yılların dergiciliğinde büyük ölçüde İslami bir devlet ve toplum modelinin oluşturulmaya çalışıldığı politik ve aktivist bir eğilim hissedilmektedir.

1990'lı yıllar boyunca dergiciliğin felsefi ve entelektüel dinamizme evrildiği, reflektif düşünceyi metot olarak kullanıp paradigmasını çoğulcu bir atmosferde konumlandırılmaya çabaladıkları söylenebilir.

A. Köroğlu'nun sınıflamasına göre Oku dergisi yayınlandığı 1961-1979 yılları itibarıyla dördüncü dönem (çeşitliliğin belirginleştiği) içinde yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümden sonraki aşaması, Oku dergisinin İslamcı düşünce ve dergicilik içindeki yeri ve bağlantılarına yönelecektir.

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de yayınlanan her bir dergi belli bir ihtiyaçtan ve o ihtiyacı karşılamak gayesiyle doğmuştur. Ayrıca her bir dergi yayınlandığı tarihsel dönemin ulusal ve uluslararası değişim dinamiklerinin aynası vasfına haizdir. Bu anlayıştan hareketle-İslamcı düşüncenin lokomotifini olan İslamcı dergiciliğin geçirdiği evreleri 1960-1980 zaman aralığında temsil yeteneğine sahip pek çok dergiden biri olan "İslam'ın İlk Emri Oku" dergisinin betimlenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Oku dergisi sahiplendiği ilkeler ve üstlendiği misyon açısından incelenmeye değer bir dergidir. Bu gereklilik üzere **çalışmanın amacı** "İslam'ın İlk Emri Oku" dergisini temel nitelikleriyle tanıtmak, İslami düşünce ve neşriyat içindeki konumunu göstermektir. Bu hedef özelde Oku dergisinde saklı olan ham verinin açığa çıkarılıp işlenmesine genelde ise İslamcılık düşüncesi ve İslamcı dergilerin aralarındaki simbiyotik (tamamlayıcı) ilişkinin sunulmasına böylece dönemin ethosunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Oku dergisi, kesintisiz 18 yıl süren yayın hayatı ile İslamcı dergicilik içinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen dergi hakkında akademik çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın önemi, alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak, dergi hakkında betimleyici çıkarımlara ulaşarak yeni akademik çalışmalara başlangıç noktası oluşturulabilmektir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Verilerin Toplanması

Çalışmanın yöntemi betimsel tarama modeli içinde yer alan genel tarama modellerinden "tekil tarama modeli"ne uygun olarak düzenlenmiştir.

Genel tarama modeli; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelleri içinde değerlendirilen Tekil tarama modelinde ilgilenilen konu, birim veya duruma ait değişkenler tek tek, ayrı ayrı olarak betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2012: 79). Araştırma modeline uygun olarak 1961-1979 yılları arasında çıkan toplam 209 dergi konu, yazar ve künye bilgileri temelinde taranmıştır.

Oku'da yayınlanan yazılar belli temalar ekseninde geliştirilen konu başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu işlem ile konu başlıkları azaltılarak istatistikî işlemlerde anlamlı sayısal sonuçlara ulaşmak amaçlanmıştır. Oku dergisine ait veriler SPSS programında çözümlenmiş ve tablolar oluşturulmuştur.

4. Araştırmanın Bulguları: Oku Dergisini Yeniden Okumak

4.1. “İslam’ın İlk Emri Oku” Dergisinin Çıkışı ve Genel Özellikleri

1960’larla beraber Türkiye’de İmam Hatip Okulları’ndan ve Yüksek İslam Enstitüleri’nden yeni mezun olmuş, uzun zamandır din eğitiminden mahrum kalmanın iştiahiyla Türkiye’de din adına neler yapabileceğinin kaygısını taşıyan bir grup ilmi bir hareketin başlatıcıları olmuştur. Kendilerini İslam’a vakfetmiş bu kişiler, Türkiye’de çeşitli dergilerin çıkmasına da öncülük etmişlerdir (Koroğlu, 20016: 27). İşte Oku dergisinin çıkış hikâyesi de bu bağlamda değerlendirilmelidir. İmam Hatip Okullarından ve Yüksek İslam Enstitülerinden mezun veya okuyan gençlerin katkılarıyla İslam adına hizmet etme şiarı ile yayın hayatına başlamıştır.

“İslam’ın İlk Emri Oku” dergisi kapağında yer alan tanımlamayla “dini, içtimaî, edebî” aylık (bir) mecmuadır. Dergi, çok partili hayatın getirdiği kısmi demokrasi ortamında “Türkiye İmam Hatip Okulları Mezunları Cemiyeti” adına dergi sahibi Mustafa Pektut ve Mesul Müdürü Halit Güler tarafından Konya’da çıkartılan Mart-1961 yılındaki ilk sayısı ile yayın hayatına başlamıştır. Oku dergisinin ilk sayısı 16 sayfa olarak basılmıştır

Derginin ilk 6 sayısı Konya’da İleri Basımevi tarafından basılır. Daha sonra derginin basım yeri Ankara olacaktır. Derginin 25-143. sayıları (Nisan 1963-Mart 1974) İstanbul’da Ahmet Sait Efendi Matbaasında basılır. Dergi, sayı 144 (Nisan 1974) ile tekrar Konya’da Yeni Kitap Basımevi tarafından çıkarılacaktır. Derginin birleştirilmiş son sayıları 208-209 (Eylül/Ekim 1979) Konya’da Akın Basımevi tarafından basılmıştır.

Oku dergisinin son sayısında İmam Hatip Okulları Mezunları Cemiyeti adına dergi sahibinin Hasan Tekelioğlu ve Yazı İşleri Müdürü’nün Ali Mennan Mennanoğulları olduğu görülmektedir. Oku dergisi son sayısını 46 sayfa içerikle yayınlayarak yayın hayatını dönemin siyasal koşulları nedeniyle tamamlamıştır.

Derginin sayfa sayısı çeşitlilik arz etmekle birlikte genel olarak 28 sayfadır. İki sayı birleştirilerek çıkarılan sayıların 50 sayfa olduğu görülmektedir.

Hem yurt genelinde hem de başta Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, İsviçre, Yunanistan, Bulgaristan olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde önemli bir okuyucu kitlesine sahip olan Oku dergisi abone usulü ile çalışmaktadır. H. Tekelioğlu, dergi ekibinin abone ettiği bir kişinin yakın çevresini de abone ederek derginin adeta halkla imcece usulüyle çalışıp büyüdüğünü ifade etmiştir ((kişisel iletişim,14 Eylül 2019).

Derginin basım, dağıtım vb. giderler için gerekli olan gelir kaynağının abonelik ücretlerine dayandığı, ilk sayıların İmam Hatip Okullarının ilk mezunlarının gönüllü himmetleri ile çıktığı, dergiye katkıda bulunan ekibe ve yazarlara herhangi bir ücret ödenmediği, dolayısıyla derginin aboneler vasıtasıyla kendi kendini amorte ettiği H. Tekelioğlu (kişisel iletişim,14 Eylül 2019) tarafından belirtilmiştir.

Derginin 1961’deki ilk sayısının fiyatı 75 kuruş iken 1979’daki son sayının fiyatı 10 liradır.

Türkiye’de eğitimdeki kurumsallaşma ve yaygınlaşmanın etkisiyle halk arasındaki okur yazar oranının artması bu dönemde çıkan dergilerin tirajlarının da artmasını etkilemiştir. Bu dönemde çıkan İslamcı dergilerin güvenilir tiraj oranları bilinmemekle birlikte günümüze kıyasla son derece yüksek olduğu kabul edilmektedir (Öz, 2016: 78). H. Tekelioğlu’na (kişisel iletişim,14 Eylül 2019) göre Oku dergisinin tiraj oranı 12.500 seviyesindedir.

Derginin ilk sayısında, “ÇIKARKEN...” başlıklı yazıda derginin çıkış gayesi şu sözlerle dile getirilmiştir. “

“Okumak en iyi hasletlerimizden biridir. Senelerden beri bağrımıza çöken cehalet okumamanın neticesidir. Bu afet milletimizi bir kurt gibi kemirmiş, cemiyetimizi meyvemiz, yapraksız, gölgesiz bir hale getirmiştir. Bu ağacın daima yeşil kalabilmesi için okuma pınarından sulanması icab eder. Neşir hayatına atılmamızın en büyük gayesi, durgun durgun akan bu pınara birkaç damla su ilave edebilmektir.” (syf:1)

Bu sözlerden derginin eğitici-öğretici bir misyonu dönemin dergilerini karakterize eden didaktik dil seçimi ile üstlendiği anlaşılmaktadır.

Derginin ismi, dini sahada bilinmeyi bilmek, unutulana hatırlatmak dönemin cılız münazara yapısını kuvvetlendirmek, İslam’ın öz kaynaklarına inmek, İslam’ın tüm dünyada inkişafını sağlamak vb. hedeflerini imgeler mahiyette “İslam’ın İlk Emri Oku” olarak seçilmiştir.

Derginin ilime, düşünmeye, okumaya verdiği değer ilk sayıda “Çıkarken” başlıklı yazının sol üst köşesinde yer alan “Hiç bilmeyenlerle bilenler bir olur mu?” (Zümer/9) ayeti ile sağ üst köşedeki “Beşikten mezara kadar ilim tahsil ediniz.” hadis-i şerifi ile vurgulanmaktadır.

Dergi, İslam’a zarar vermeyen, insanlığa hizmet eden her türlü yayına açık olduğunu aynı zamanda belli bir siyasi kampın tarafgiri olmadığını beyan etmektedir. Bununla birlikte dergi içinde “muzır fikirlere” yer vermeyeceğinin de altını çizmektedir.

Oku dergisi sayfalarını sadece ilim adamlarına, kanaat önderlerine değil öğrencilere ve halka da açmıştır. “Sizlerle Başbaşa” ve “Okuyucudan Gelen Sualler” köşesi ile derginin okurla irtibatının kurulması da sağlamıştır.

Dergi teknik kısıtlılıklara rağmen kapakta ve içerikte görseller kullanmaya gayret etmiştir. Dergi, kapakta kullandığı görseller ile sayıda işlenecek ana temayı gündeme taşıyabilmeyi ve okuyucuyu heyecanlandırmayı başarabilmiştir.

Derginin ilk sayısında kapak resmi olarak Konya’da bulunan Karatay Medresesi’nin kapısı kullanılmıştır. Bu resmin tercihi, Oku dergisinin İslam’ı yaşayacak ve hizmet edecek bir nesil yetiştirme gayesiyle bir okul olarak faaliyet göstereceği şeklinde yorumlanabilir.

Dergiye nesil yetiştirme misyonundan hareketle 1967 yılı sayı 71 ile birlikte “Bunları Biliyor muydunuz?” köşesi; 1973 yılı sayı 134 ile de “Çocuk Köşesi” eklenmiştir.

Dergicilik, Batı’da olduğu üzere ülkemizde de siyasi ve sivil örgütlerin çaba ve destekleri ile başlamıştır. Ayrıca Türkiye’nin dergicilik tarihine bakıldığında yayın hayatı sona eren pek çok derginin özel teşebbüs tarafından desteklenen dergiler olduğu yayın hayatına uzun soluklu devam eden dergilerin ise sivil örgütler tarafından desteklenip çıkartılan dergiler olduğu görülmektedir (Aydın, 2016: 468). Bu bağlamda Oku dergisinin sivil bir örgüt olan Türkiye İmam Hatip Okulları Mezunları Cemiyeti adına çıkartılmış olması derginin uzun soluklu yayında olmasını sağlamıştır.

18 yıl süren yayın faaliyeti içinde derginin darbe sonrası uygulamalar paralelinde neşredilen bazı yazılar nedeniyle hukuki soruşturmalar geçirse de kapatılmadığı, çıkmayan dergi sayılarının genellikle Yüksek İslam Enstitüsü öğrencilerinin sınav dönemi yoğunlukları nedeniyle yetiştirilemediği dergi sorumluları tarafından ifade edilmiştir.

4.2. Derginin Yazar Kadrosu

Dergide çoğunlukla Yüksek İslam Enstitüsünde okuyan ve ya mezun olmuş öğrenciler yazılarını kaleme almıştır. Bu isimlerin bir kısmı ileriki yıllarda Türkiye’de dini neşriyat ve fikri üretime katkı sağlamış, alanında önemli eserler vücuda getirmiş isimler olacaktır.

Derginin yazar kadrosunun sabit olmadığı, değişken ve çok sayıda olduğu tespit edilmiştir. Nitekim dergiye tek bir makale, tek bir şiir ile katkıda bulunan birçok isim vardır. Bu çeşitlilik derginin zenginliği ile ayrıca İmam Hatip Okulları ve Yüksek İslam Enstitüsü öğrencilerini, halkı okumak kadar yazmaya da teşvik etme gayesiyle açıklanabilir.

Tarama aşamasında dergide ismi yer alan her yazar kodlanmıştır. Derginin yayın hayatı boyunca 600’den fazla yazarın bulunduğu ve bu yazarlar tarafından 3000’in üzerinde yazının neşredildiği görülmüştür. Bütün yazarlara ait bilgileri paylaşmak hacimsel olarak çalışmanın sınırlarını aşacağından dergide 10 ve üzeri yazısı yer alan yazarların ismi tablolaştırılmıştır.

Tablo 1. Dergide 10 ve Üzeri Yazısı Yayınlanan Yazarların Listesi

Yazar	Yazı sayısı	Yazar	Yazı sayısı
Oku Yayın Kurulu	370	Ebu'l-Cihad	16
Veli Ertan	84	Abdullah Parlayan	15
Yusuf Işıcık	80	İslam Yaşar	15
Hüseyin Küçükkalay	79	Mustafa Varlı	15
Hayrettin Karaman	78	İsmail Bayram	15
Osman Cilacı	78	Bahri Deniz	14
Mustafa Ateş	52	Sami Boz	14
M.Said-Çekmegil	47	Ömer Bal	14
Ahmed Gürtaş	47	A.Ulvi Kurucu	14
Hasan Bağcı	46	M.Emin Bildirici	14
Halid Güler	37	Mustafa Öner	14
Ali Osman Koçkuzu	35	Muhammed Sevgili	14

Nuri Baş	32	N.Mustafa Polat	13
Kemal Kart	31	D.Ali Kayapınar	13
Veyis Ersöz	29	Abdulkadir Er	13
Ayşe Özdemir	29	Mehmet Şeker	12
Enver Tuncalp	28	İ.Semahaddin Cem	12
Hüsnü Dikeçliçil	28	Şükran Kıcıroğlu	12
İ.Hakkı Sezer	27	Mustafa Uzunpostalıcı	12
Süleyman Özkafa	27	Gültekin Engin	12
Fehmi Cumalıoğlu	24	Mehmet Şakir Arıtan	12
T.Sıtkı Balcı	24	Mustafa Topuz	12
Tahir Büyükkörükçü	22	Mehmed Aydın	12
Mehmed Çiftçi	22	İsmet Sayer	11
Hasan Tekelioğlu	21	Ahmed Ağırbaşlı	11
Yaşar Gökçek	20	Tahsin Ünal	11
Hamdi Döndüren	19	Selahattin Parlatır	11
Mehmet Savaş	18	Osman Sabit Eymirlioğlu	11
İsmet Ersöz	18	Necip Fazıl Kısakürek	10
Mustafa Akıncı	18	Hasan Özönder	10
Abdullah Halaçzade	18	Ahmed Kurhan	10
Ali Rıza Nalçacı	18	Ahsen Gül	10
İsmet Topaloğlu	18	Alıntı	10
Lütfi Şenel	18	Mustafa Koçyiğit	10
A.Aslan Aydın	17	Sıtkı Yonca	10
Mustafa Yazgan	17	Nureddin Turgay	10
Fatma Zehra Kanlı	17	Abdülkadir Güler	10
Kemal Kuşçu	16		

Dergiye yazıları ile katkıda bulunmuş veya alıntı şeklinde neşredilmesine izin vererek dergiyi besleyen önemli isimleri zikretmek derginin İslami dergiler içinde özel bir yeri olduğunu göstermek açısından faydalı olacaktır. Necip Fazıl Kısakürek, Nurettin Topçu, İhsan Süreyya Sırma, Süleyman Ateş, Hayreddin Karaman, İsmail Kaya, Ahmet Lütfi Kazancı, Ali Ulvi Kurucu, Mehmet Kaplan, Hekimoğlu İsmail, Şule Yüksel Şenler dergiye yazıları ile katkıda bulunan önemli isimlerden bazılarıdır.

4.3. Oku Dergisinin İçeriği

4.3.1. Dergide Ele Alınan Konular

Oku dergisi okuyucularına çok zengin bir konu yelpazesinden seslenmiştir. Dergiyi tararken konuları mümkün mertebe tek tek kodlamak yöntemimiz nedeniyle tercih edilmiştir. Bu bağlamda dergideki yazılar 43 konu başlığı altında sınıflandırılmıştır.

İslam'ın İlk Emri Oku dergisinde neşredilen yazılar konularına göre tasnif edilirken objektif kalmaya özen gösterilmekle birlikte bu tasnif belli ölçüde sübjektiflik de içermektedir. Oku dergisinde yer alan İslam, İslami ilimler, din eğitimi-öğretimi ve müesseseleri, edebiyat gibi temalar, uzun bir zamana yayılan “yapısal” temalar olarak değerlendirilebilir. Türkçe İbadet

Tartışmaları, Köy Meseleleri, Türk Toplumunu ve Komünizm gibi temalar ise belli bir zaman aralığında, ülkenin dönemsel koşullarına bağlı olarak ele alınan "konjektörel" temalardır. Bununla birlikte Oku dergisinde ülkenin gündemine giren Sağlık, Sanat gibi tekil ve güncel temalı konuları da işlediği görülmektedir.

Oku dergisinin konu çeşitliliğine sahip olmakla birlikte belirli bir yazın politikasına sahip olduğu ilk sayıda neşredilen şu sözlerden anlaşılmaktadır.

"... OKU mecmuası tutacağı yolu, İslamiyet'in sarsılmaz hükümleri ile tarihi geleneklerimizle sınırlandırdığı için zararlı bir fikrin, milli menfaatlerimize aykırı bir düşüncenin onun sayfalarında yer almayacağını müjdelemenin sevinç ve gururu içerisindeyiz." (syf:1)

Oku dergisindeki yazılarda ilmi araştırma prensipleri gözetilmiş, temalar popülist bir içerikle değil daha çok okuyucunun entelektüel gelişmelerini besleyebilecek şekilde aktarılmıştır.

Dergide ele alınan konuların listesi şöyledir:

Tablo 2. Dergide Ele Alınan Konuların Listesi

Konu	Yazı sayısı	Konu	Yazı sayısı
Ahlak ve Ahlaki Çözülme	170	İslam ve Toplumda Kadın	48
Aile	10	İslam Birliği ve Din Kardeşliği	37
Aydınlar ve Sorumlulukları	29	İslam ve İlim	50
Demokrasi ve İnsan Hakları	15	İslam ve Tasavvuf	47
Din Görevlileri ve Sorunları	16	İslam'a Davet ve Metodu	44
Din Eğitimi-Öğretimi ve Lüzumu	66	Kelam	58
Din Öğretimi ve Müesseseleri	60	Kitap Tahlili	37
Din ve Laiklik	10	Kitle İletişim Araçları ve Tenkitleri	35
Dini Neşriyat ve Önemi	13	Köy Meseleleri	17
Din ve İman	94	Kuran ve Tefsir	94
Dinler Tarihi	46	Misyonerlik Faaliyetleri ve Kültür Emperyalizmi	52
Edebiyat ve Edebi Şahsiyetler	170	Sahabe ve Dini Şahsiyetlerden Örnekler	112
Eğitim	22	Sağlık	20
Ekonomi	57	Sanat	21
Felsefe	7	Siyer	79
Fıkıh	184	Şiir	400
Gençlik	49	Tercüme Faaliyetleri	226
Gezi / Tanıtım	29	Toplumsal, Tarihsel ve Dini Bilinç	361
Hadis	64	Türk Toplumunu ve Komünizm	65
İmam Hatip Okulları ve Sorunları	47	Türkçe İbadet Tartışmaları	6
İbadet ve İşlevleri	99	Yurtdışında İslam ve İnkişafı	60
İç ve Dış Siyaset	120		
Toplam		3246	

Dergide ele alınan konuların yıllara göre dağılımı ise Tablo 3 ve Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 3. Konuların 1961-1969 Yılları Arasındaki Dağılımı

Konu	Yıl								
	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Ahlak ve Ahlaki Çözülme	8	15	9	7	7	8	15	5	10
Demokrasi ve İnsan Hak	0	0	0	0	0	1	2	3	2
Din Eğitimi-Öğretimi ve Lüzumu	12	5	0	0	8	11	11	3	1
Din Öğretimi ve Müesseseleri	8	15	9	9	3	2	2	1	0
Din ve İman	5	5	2	5	2	6	9	4	12
Dinler Tarihi	0	0	0	0	3	1	0	2	11
Edebiyat ve Edebi Şahsiyetler	5	7	7	13	10	4	11	14	17
Ekonomi	1	1	0	1	4	2	1	1	4
Fıkıh	1	5	6	4	0	5	11	13	4
Hadis	0	2	7	10	12	9	6	5	2
İmam Hatip Okulları ve Sorunları	0	1	2	2	3	9	2	1	1
İbadet ve İşlevleri	3	2	8	1	10	15	5	4	10
İç ve Dış Siyaset	1	4	4	9	7	6	2	6	16
İslam ve Toplumda Kadın	1	2	0	2	0	1	5	4	5
İslam Birliği ve Din Kardeşliği	6	2	0	1	3	1	1	0	0
İslam ve İlim	1	3	2	1	1	3	5	5	4
İslam ve Tasavvuf	1	0	7	4	0	0	0	2	2
İslam'a Davet ve Metodu	2	3	0	0	1	3	2	1	4
Kelam	2	1	11	10	3	2	4	2	9
Kur'an ve Tefsir	1	0	1	4	10	4	7	4	3
Misyonerlik Faaliyetleri ve Kültür Emperyalizmi	3	2	0	2	4	5	6	6	1
Sahabe ve Dini Şahsiyetlerden Örnekler	10	6	5	10	14	2	9	12	3
Siyer	4	7	13	2	2	3	2	4	3
Şiir	22	30	24	26	40	25	19	22	21
Tercüme Faaliyetleri	6	14	11	9	1	3	9	23	15
Toplumsal, Tarihsel ve Dini Bilinç	11	30	14	16	30	18	26	32	30
Türk Toplumunu ve Komünizm	1	4	4	6	11	5	9	5	8
Yurtdışında İslam ve İnkişaf	2	0	2	1	7	5	3	1	1
Diğer	13	23	15	15	24	13	27	19	16
Toplam	130	189	163	170	220	172	211	204	215

Tablo 4. Konuların 1970-1979 Yılları Arasındaki Dağılımı

Konu	Yıl									
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Ahlak ve Ahlaki Çözülme	9	7	5	5	9	11	14	15	8	3
Demokrasi ve İnsan Hak	1	3	0	1	1	0	0	0	0	1
Din Eğitimi-Öğretimi ve Lüzumu	0	1	1	8	0	0	0	1	2	2
Din Öğretimi ve Müesseseleri	3	1	2	2	0	0	1	2	0	0
Din ve İman	6	4	4	2	8	3	5	4	6	2
Dinler Tarihi	10	6	4	4	0	0	0	1	2	2
Edebi Şahsiyetlerden Örnekler	7	5	10	9	7	16	9	12	3	4
Ekonomi	2	3	7	9	6	6	3	1	2	3
Fıkıh	3	14	15	20	16	11	13	22	12	9
Hadis	0	3	1	2	3	0	0	1	1	0
İmam Hatip Okulları ve Sorunları	3	13	1	3	1	0	2	3	0	0
İbadet ve İşlevleri	13	9	3	3	3	5	1	3	1	0
İç ve Dış Siyaset	8	17	13	6	13	2	3	0	2	1
İslam ve Toplumda Kadın	1	9	7	7	0	1	1	2	0	0
İslam Birliği ve Din Kardeşliği	0	0	1	3	4	4	7	2	1	1
İslam ve İlim	3	1	0	5	6	1	4	4	0	1
İslam ve Tasavvuf	1	0	0	2	0	3	5	7	8	5
İslam'a Davet ve Metodu	6	4	0	2	3	0	0	3	10	0
Kelam	0	0	1	1	1	2	3	3	0	3
Kur'an ve Tefsir	2	8	9	10	9	12	3	5	2	0
Misyonerlik Faaliyetleri ve Kültür Emperyalizmi	1	3	2	2	5	1	2	2	2	3
Sahabe ve Dini Şahsiyetlerden Örnekler	14	8	0	3	4	1	0	1	4	6
Siyer	1	15	11	0	1	2	2	0	7	0
Şiir	31	26	16	16	21	22	9	12	12	6
Tercüme Faaliyetleri	20	18	24	13	7	10	13	8	8	14
Toplumsal, Tarihsel ve Dini Bilinç	34	21	7	16	17	18	20	10	6	5
Türk Toplumunu ve Komünizm	2	1	4	0	0	1	2	2	0	0
Yurtdışında İslam ve İnkişaf	9	8	7	3	1	1	7	0	2	0
Diğer	23	12	16	9	10	23	18	23	15	7
Toplam	213	220	171	166	156	156	147	149	116	78

4.4. Oku Dergisinin İslamcı Düşünce Ve Dergicilik İçindeki Yeri: Dergide İşlenen Konular Üzerinden Kısa Bir Değerlendirme

Oku dergisi, Türkiye'deki ve dünyadaki toplumsal değişim ve gelişmeleri yakinen takip eden aktüel bir çerçeveye sahiptir. Dönemin toplumsal, siyasi, iktisadi vb. sorunlarını İslamcı düşünce dairesinde kalarak kendi gayesi paralelinde tartışmıştır. Bu iddiamızı temellendirmek için yıllara göre konuların dağılımı arasında istatistiki olarak ilişki kurulmuş ve anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 3 ve Tablo 4). Ancak çalışmanın bu kısmında dönemin İslami düşünce atmosferinde ve diğer dergilerde de ele alınan konularla ilgili sınırlı bir veri paylaşımında bulunulacaktır.

4.4.1. Oku'da Edebiyat

Bütün dönemlerin, yüzyılların, yaşantıların, toplumsal olayların tüm hikâyesi edebiyatta bulunmaktadır. Edebiyatta bizzat bütün bir insanlığı, yapıp etmelerini, kültürünü, duygusunu, düşüncesini, ideolojisini yakalamak mümkündür. Bu minvalde edebiyat, insani olanın kaybolup dağılmasını engeller ve onu sürekli hatırlatır (Alver, 2018: 17).

Edebiyatın bu hassalarından sebep, İslamcılık düşüncesi kendini edebiyat (özellikle de şiir) üzerinden bir temel inşa etmiştir. İslamcılık düşüncesinde edebiyat, geleneğin ve geçmiş güzel günlerin yeniden canlandırılması bir başka ifadeyle ihyası için bir araç olarak görülmüş bu minvalde edebiyata bir misyon addedilmiştir (Tantik, 2010: 2).

Edebiyattan beslenmenin İslamcı fikriyat içinde bir gelenek olarak yerleşmesi diğer İslamcı dergilerin üsluplarında belirleyici olmuştur. Bu bağlamda Oku dergisi de kendini "edebi" bir dergi sıfatıyla tanımlarken yayın üslubu ve içerik olarak edebiyatı öncelemiş İslami konuları tartışırken İslami ülküleri aktarırken edebi türlerden özellikle şiirden faydalanmaya önem vermiştir.

Oku dergisinde edebiyat alanında çeşitli hikâye, deneme türünde eserler verilirken Mehmet Akif Ersoy vb. edebi şahsiyetler de tanıtılmıştır. Tablo 3'e baktığımızda 1961-1969 yılları arasında "Edebiyat ve Edebi Şahsiyetler" ve "Şiir" başlığı altında toplam 317 yazı yayınlanmıştır. Tablo 4'e baktığımızda 1970-1979 yılları arasında "Edebiyat ve Edebi Şahsiyetler" ve "Şiir" başlığı altında 253 yazı yer almıştır. Her iki tablonun verileri birleştirildiğinde derginin yayın hayatı boyunca genel edebiyat başlığı altında toplam 570 yazı neşredilmiştir. Bu neşrin 400'ü şiir türündedir.

4.4.2. Oku'da Din Öğretimi Müesseseleri ve İmam Hatip Okulları

Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkeleri özellikle laiklik açısından eğitim kurumlarında ve müfredat programlarında din öğretiminin lüzumu üzerine yapılan tartışmalar her daim sıcaklığını korumuştur. Cumhuriyet tarihi boyunca din öğretimi verecek olan müesseseler ki özelde İmam Hatip Okulları ülkenin konjektörüne göre bir açılıp bir kapanmış, yasal düzenlemelere mevzu olmuştur.

1948'te İmam Hatip Kurslarının açılması ile din öğretimi alanında ilk adım atılmıştır. Bu kursların kapatılmasından sonra 1951 yılında İmam Hatip Okulları açılmıştır. 1971 yılında İmam Hatip Okullarının ortaokul kısmı kapatılarak meslek lisesi statüsüne yerleştirilmiştir. 1973 yılında İmam Hatip okulları ismi İmam Hatip Lisesi olarak değiştirilmiştir böylece yükseköğreniminin önü açılmıştır. 1974'te İmam Hatip Liselerinin ortaokul kısmı yeniden açılmıştır. 1976-1977 öğretim yılında kız öğrencilerin kabulü gerçekleşmiştir.

Özet olarak aktarmaya çalıştığımız din öğretimi ve İmam Hatip Okullarının tarihçesi Oku dergisinin sayılarında da okunabilir. Tablo 3'e bakıldığında dergide "Din Öğretimi ve Müesseseleri" ve "İ.H.O ve Sorunları" başlığı altında 1961-1969 yılları arasında toplam 70, Tablo 4'e bakıldığında "Din Öğretimi ve Müesseseleri" ve "İ.H.O ve Sorunları" başlığı altında 1970-1979 yılları arasında ise toplam 37 yazı kaleme alınmıştır. 1960 sonrası siyasi iktidarın sol kesime karşı dindar kesimi yanına alma çabası, kısmi demokratik ortam vb. sebebiyle yıllardır ket vurulan din öğretimi ve müesseseleri konusu canlanmıştır. Din öğretimi verecek olan kurumların tesisi 1961-1969 arasında dergide yoğun olarak ele alınmış kazanımlara bağlı olarak 1970-1979 arasında gelişmelere göre ihmal edilmemiş ancak yoğunluğu azalmıştır. Tablo 4'e baktığımızda 1971 yılında dergide, aynı yıl İmam Hatip Okullarının ortaokul kısmının kapatılması sonrasında yasanın eleştirisi ve ortaokul kısmının yeniden açılması hakkında toplam 13 yazının neşredildiği görülmektedir.

4.4.3. Oku'da Tercüme Faaliyetleri

İslamcılık akımı, farklı Müslüman coğrafyalarda, farklı zamanlarda gelişen söylemlerin ortak bileşkesinde gelişmiştir. Türkiye'deki İslamcılık düşüncesinin de bu ortak havuzdan beslendiği göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda İslam dünyasından yapılan tercümelerin yerli İslamcı düşüncenin gelişiminde katkısı büyüktür.

1960-1970'li yıllarda tercüme faaliyetleri genellikle Mısır ve Pakistan asıllı düşünürlerden yapılmıştır. 1970'li yıllarda kitapları Türkçeye çevrilen yazarlar ve onların oluşturdukları düşünsel birikim İslamcılığın kendi tarihi içinde de kırılmaya neden olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren askeri, ekonomik sömürgeleşmeye karşı bir direnç olarak doğan İslamcılık, İslami devletin esaslarına ve Batı medeniyetinin problemlerine doğru değişmiştir (Cengiz, 2008: 122).

Ö. Çaha, 1970'lerde yoğunlaşan tercüme faaliyetleri ile tüm İslam ülkelerini içine alan projeler ve evrensel İslam anlayışının oluştuğunu böylece Türkiye'deki din anlayışının milli karakterinin ümmetçiliğe doğru evrildiğini belirtmektedir (Çaha, 2004: 477).

İ. Kara'da bu tercümelerin kaynaklara dönüş merkezli, aktivist, radikal, siyasi talepleri kuvvetli, rejim muhalifi, cihat taraftarı, geleneksel Müslümanlığa ve bu tip inançtan beslenen tarikat, cemaat vb. yapılara mesafeli ümmetçi, mücadelecı, yer yer tekfir ve şirk kavramları üzerinden dışlayıcı diri bir tip ve din anlayışını ortaya çıkarttığını (Kara, 2013: 31-33) söylemektedir.

Dönemin diğer dergilerinde de görülen pratik üzere Oku, İslam coğrafyasındaki gelişmelere güncel meselelerle sınırlı bir ilgi duymamış tercüme eserlerden alıntılara sayılarında yer vermiştir. Tablo 3'e bakıldığında 1961-1969 arasında toplam 91 tercüme yazı yayınlanırken bu sayı Tablo 4'te 1970-1979 arasında Mısır (İhvan-ı Müslim'in kurulması), Pakistan, Afganistan ve İran'daki gelişmelere bağlı olarak artmış ve toplam 135 tercüme yayına yer vermiştir.

Oku dergisi, imkânları dâhilinde destek verdiği tercüme faaliyetleri ile geçmişin sürekliliklerinden, savunmacı dilinden kopup kendi külliyatını oluşturmak isteyen İslamcılık düşüncesinden beslenmiş ve beslemiştir.

Oku dergisi okuyucu kitlesini, İslam coğrafyasındaki farklı anlayışlarla buluşturarak dönemin diğer İslamcı dergileri ile İslamcı kamuoyunun oluşmasına katkı sağlamıştır.

Oku dergisinde çeviri eserleri hakkında bilgiler verilen düşünürlerin başında Abdurrahman Azzam, Ebu'l Hasan el-Nedvi, Hasan el-Benna, Muhammed Hamidullah, Mevdudi, Seyyid Kutup, Muhammed Kutup, Muhammed İkbâl vd. gelmektedir. Abdurrahman Azzam'ın "siyer" içerikli çeşitli yazılarının çevirileri, Muhammed Hamidullah'a ait İslam'a Giriş, İslam'da Devlet İdaresi vd. kitaplarının tanıtımı, Seyyid Kutup'un, Kur'an'ın Gölgesinde eserinin tanıtımı/tahlili, Muhammed Kutup'un, Biz Müslüman mıyız? kitabının tahlili örnek verilebilir.

4.4.4. Oku'da Komünizm ve Antikomünist Mücadele

Türk siyasi tarihi içinde İslami çevreler, sol-komünist akımların her nevine karşı net bir ret tavrı sergilemişlerdir. İslamcılığın komünizmi din ve devlet bekası için tehlike addetmesi İslami dergiciliğin ana temasını oluşturmuştur.

Komünizmin dünya genelinde etkili olmaya başladığı süreçte Türk siyasi hayatında da komünizm açısından başarı olarak görülebilecek birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle 1965 seçiminde %3 oy alarak 15 milletvekili çıkaran Türkiye İşçi Parti'sinin başarısı, kurulduktan kısa bir süre sonra önemli bir örgütlenme seviyesi yakalayan DISK'in varlığı, sol siyasetin üniversiteleri saran boykot dalgası ile gücünün artması, kendi siyasetçi ve gençlik liderlerini oluşturmaya başlaması ve gittikçe komünizmin Türk toplumsal yapısı içinde kitleleşmesi (Keten, 2014: 37) ile yerli komünizme karşı antikomünist yazının arttığı görülmektedir.

Oku dergisinin komünizme karşı bir yazın faaliyeti içine girmesini sadece konjektörel bir tema olarak değerlendirmenin ötesinde "İslamcı akımının 1970'lerin sonuna kadar milliyetçi-muhafazakâr çizgiye tahkimat sağladığı"(Bora, 1998: 130) tespiti içinde Türk sağının komünizme karşı ortak bir savunma hattı oluşturmaları şeklinde değerlendirilebilir.

Komünizmle mücadeleye davet edilen halka, mücadelenin yöntemi olarak zor ve şiddetin önerilmemiş olmaması dikkat çekicidir. Oku dergisinin komünizmle mücadele yöntemi olarak dönemin diğer dergilerinde görüldüğü üzere İslami emir ve yasaklar çerçevesinde sözlü ikna yöntemini tabiri caizse tebliğ metodunu önerdiği anlaşılmaktadır.

Oku dergisinin antikomünist yayınlarında Sovyet Rusya'dan esen bu şeytani rüzgara karşı sadece okur kitlesini bilgilendirme/bilinçlendirme gayesi gütmeyen zaman zaman devlet yetkililerini Türkiye'deki komünist faaliyetlerle mücadeleye davet ettiği de görülmektedir.

Oku dergisi 1961-1969 yılları arasında komünizmi İslam, devlet ve halk için tehdit olarak tanımlamış ve "Türk Toplumunu ve Komünizm" başlığı altında toplam 53 yazı neşretmiştir. Tablo 3'e baktığımızda Türkiye İşçi Partisi'nin 15 milletvekili ile meclise girdiği 1965 yılında dergide 11 adet antikomünist yayın neşredilmiştir. Tablo 4'e baktığımızda 1970-1979 yılları arasında da komünizm tehdidin unutulmaması için yazılar kaleme alınmış ancak 12 Mart 1971 muhtırasından sonra siyasi arenada minimize edildiği düşünülen komünizme rağbet dergide de azalmış ve bu yıllar arasında toplam 12 yazı yayınlanmıştır.

4.4.5. Oku'da Ekonomi

1960 sonu ve 1970'ler boyunca çeşitli İslamcı dergiler, Batı'nın iktisadi gelişme modeline karşı İslam iktisadı üzerine yoğunlaşmıştır. 1970'ler itibarıyla devleti hedefleyen ve kurum olarak önemseyen, evrensel ve ümmetçi bir kimliğe bürünen İslamcı düşüncenin ekonomi yorumunda bu iki faktörün etkili olduğu görülmektedir. Örneğin liberal piyasa ekonomisini tamamen reddetmeden ciddi eleştiriler getiren İslam ekonomisi düşüncesi bir taraftan devletçi kalkınma/sanayileşme ilkesini vurgularken diğer taraftan uluslararası ticarete İslam ülkeleri arasındaki işbirliğine dikkat çekmektedir (Cengiz, 2008: 134).

“Ekonomi” konusunda dergi, Tablo 3’e bakıldığında 1961-1969 arasında 15, Tablo 4’e bakıldığında 1970-1979 arasında ise 42 yazı neşretmiştir. Bu farklılaşmada yukarıda belirttiğimiz üzere İslamcılık akımının değişimi ve bu değişimin dergilere yansımaları etkilidir. İslamcı fikirler ve İslamcı dergiler 1970 öncesinde İslam’ın inkişafı, unutulmuş hatırlama-hatırlatma, İslam’ın gerici olmadığını kanıtlanma vb. savunmacı bir dil kullanmıştır. 1970 ve sonrasında ise İslam merkezli olarak toplumsal yapıyı yeniden inşa edici bir dile geçmişlerdir. Bu bağlamda 1970-1979 arasında İslami pek çok dergi yeni bir toplumsal model geliştirme ülküsü ile sayılarında İslami devlet, İslam ekonomisi, İslami bankacılık gibi konuları tartışmaya başlamışlardır.

Oku dergisi, Müslüman coğrafyanın gelişmesinde ekonomik faaliyetlerin göz ardı edilemeyeceği, medeniyet teşekkülünde güçlü bir iktisadın gerekli olduğu ortak fikrini işlemiştir. İslam iktisadını, kapitalist ve sosyalist iktisat modellerinin eksikleri noktasında kıyaslayarak İslami iktisat modelinin özgürlük ve eşitlik ilkelerini törpülediğini lakin adalet ilkesini öne çıkarttığını temellendirmeye ve okuyucularına aktarmaya çalışarak dönemin İslami neşriyatına katkı sağlamıştır.

1960 ve 1970’li yıllar boyunca “İslam iktisadı” tezini teorik olarak temellendirmek amacıyla İslam coğrafyasında kaleme alınan eserlerin Türkçeye tercüme edildiği ayrıca yerli düşün adamlarının telif eserler verdiği görülmektedir. Bu dönem içinde Oku dergisi kadrosu da İslam iktisat modelinin şekillenmesinde yazılar kaleme almış, tercüme ve telif eserler hakkında okuyucuyu bilgilendirmiştir.

4.4.6. Oku’da Kadın

Cumhuriyet dönemi ve sonrasında sosyo-politik yapıda merkez aktör olamayan dindar kadınların kendi kimlik ve talepleri ile sosyal-siyasal platforma çıkışları ancak 1970’lere doğru mümkün olacaktır. İslamcı kadınlar bir taraftan modernleşmenin “cumhuriyet kadını” ülküsünün diğer tarafta ise geleneksel bir din anlayışının “kadının yeri evidir” söyleminin yarattığı “sınırlandırılmış kadın” gerçeğini sorgulamaya başlamışlardır. Bu sorgulamada dindar kesimin kız çocuklarının öğrenim görmesi ve kamusal alanda kadınların çalışmasına yönelik tutumlarının olumlu yönde değişmesi, 1968’ler itibarıyla üniversitelerde başörtülü öğrencilerin sayısının artması, -İHL’nin 1976-1977 öğretim yılında kız öğrencileri kabul etmeye başlaması, İslamcı düşüncenin kadın aydınlarını yetiştirmesi, dünyada ve Türkiye’de gittikçe güçlenen feminist hareketlerin etkisi, dönemin İslamcı dergi ve gazetelerinde “İslam ve kadın” konusunda yazan kadın yazarların varlığı tetikleyici faktörlerden bazılarıdır.

Bütün bu gelişmeler içinde en radikal dönüşüm İslamcı düşüncenin kendi içinde olmuştur. 1970’ler boyunca İslami bir toplum ve İslami bir devlet modeli tasarlanma hedefi içinde olan İslamcılık uzun vadeli bu projenin hayat bulmasında kadınlarında gerekli olduğunu kabul etmeye başlamışlardır. Bu kabul, kadınları sadece giyim kuşamları bir başka deyişle başörtüleri ile ilgili güncel tartışmalar nezdinde konumlandırmanın Türk toplumsal yapısının gerçekliği ile uyuşmadığının ve dindar kadınların sosyal yaşamın aktörleri olarak değerlendirilmesinin farkındalığını da beraberinde getirmiştir. İslamcı düşüncedeki değişime paralel olarak İslami neşriyat da kadın konusunun tartışılması farklılaşacaktır. 1970’lerin neredeyse ikinci yarısına kadar kadın konusu erkek yazarlar tarafından genellikle geleneksel kadın rollerinin İslam’la taçlandırılması ile neticelenen yazılarla sınırlı kalmıştır. Bu tarihten sonra İslamcı dergilerde İslam ve kadın objesi, sujesi kadın olan yazarlar tarafından münazara edilmeye başlayacaktır. İslamcı dergiler, İslam’da kadın hakları nelerdir? sorusu etrafında dindar kadının toplumsal yaşamdaki statü ve rolleri, eğitim-bilinç-şiar faaliyetleri, siyasi kimlikleri vb. meseleleri hem erkek hem de kadın yazarlar tarafından yazıp çizmeye başlayacaklardır.

Temel hatlarıyla aktarmaya çalıştığımız tarihsel değişim ve gelişim çizgisi “İslam’ın İlk Emri Oku” dergisinde de mütalaa edilebilir. “İslam ve Toplumda Kadın” başlığında Tablo 3’e bakıldığında dergide kadın konusu 1961-1969 arasında toplam 20, Tablo 4’e bakıldığında 1970-1979 arasında toplam 33 kez ele alınmıştır. Bu farklılaşmada önemli olan husus 1961-1969 arasında kadınla ilgili konuların erkek yazarlar tarafından daha geleneksel bir söylemle ele alınması ve dergide kadın yazarların bulunmayışıdır. Ancak 1971 yılı ve sonrasında dergide kadın yazarlar yer almaya başlamış ve kadın konusu bu yazarlar tarafından daha eleştirel bir söylemle ele alınmıştır. Bu kadın yazarlar arasında Fatma Zehra Kanlı ve Ayşe Özdemir’in isimleri anılabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

“İslam’ın İlk Emri Oku” dergisi, İslamcılık akımının ve İslami dergiciliğin Türkiye’deki gelişim süreci ile şekillenen ve bu sürece katkıda bulunan uzun soluklu dergilerden biridir.

Oku dergisi, yayın sürecinde yapısal temalarına yeni konular ekleyerek kendini yenileyebilmiş bir dergidir. Dergideki konu zenginliğinde dikkati çeken husus İslamcı bir dil ve üsluptan taviz verilmemiş olmasıdır.

Dergicilik sahasında kendini “dini, içtimaî, edebî” aylık (bir) mecmua olarak konumlandıran Oku dergisi, İslamcı düşüncenin İslam’ın ihyası ve sürekliliği için temel bir araç olarak edebiyattan faydalanma geleneğini devam ettirmiş edebiyat konuları/şiir derginin en çok yayın yaptığı tema olmuştur.

Oku dergisi ilk çıkış yıllarında İslamcı düşüncenin ilk dönem yolunu takip ederek İslami olanı muhafaza etmeyi, unutulmuş hatırlatmayı amaçlamıştır. Oku dergisi, İslamcı düşüncenin sosyal ve siyasal bir proje üretmesinden sonra benzer bir eğilim göstermiş, tercüme faaliyetlerinden de etkilenerek İslami bir toplum modelinin mümkünlüğüne ve nasıllığına yayınları içinde değinmeye başlamıştır. Bu misyon üzere Oku dergisinde özellikle 1970-1979 arasında İslam ve ekonomi ilişkisi üzerinde 42 adet yazı neşredilmiştir.

İslami bir toplum modelinin tesisinde kadınlarında aktör olarak yer alması gerektiğine dair anlayışların gelişimi paralelinde Oku dergisi de 1970'ler boyunca kadın konusuna ağırlık vermeye başlamış, fikri tartışma kadınların giyim-kuşamı bir başka deyişle başörtüsü kapsamını aşarak dindar kadınların sosyal yaşamın aktörleri olarak nasıl tanımlanacağına yoğunlaşmış, kadın teması erkek yazarlarla birlikte kadın yazarlar tarafından işlenmiştir.

Derginin inandığı ve yaygınlaştırmaya çalıştığı temel ilke, İslam'ın sadece imani değil aynı zamanda dünyevi hayatın tamamına nüfuz eden bir din olduğudur. İslam'ın her çağ ve koşula uygun, bilim ve akıl ile çelişmeyen, insanlığın çeşitli buhranlarına çözüm olacak canlı ve dinamik bir din olduğu savunulmuştur. İslam medeniyetini, asr-ı saadet dönemine ait tasavvurların ötesine taşımak için yapılması gerekenleri sıralayan Oku, Müslüman halkı şevke getirmek amacıyla sayılarında İslam ve Türk tarihinin mazideki şanlı günlerini, zaferlerini hatırlatmıştır.

İslam'ın ihyasında okuyucuyu tek başına bırakmak istemeyen dergi halka önderlik etmek, yol göstermek ve örnek olmak babında aydınların sorumluluğuna dikkat çekmiş ve onları bu kutsal eğitim görevine davet etmiştir.

Oku dergisi, Türkiye dışında İslam dünyasındaki gelişmelerle de ilgilenmiş bu ülkelerdeki yaşanılardan okuyucusu haberdar etmiştir. Ayrıca çeşitli Avrupa ülkelerinde azınlık olarak yaşayan Müslümanlar hakkında da yazılar neşretmiştir. Bu bağlamda Oku dergisi İslam kardeşliği arzusu ve ümmet bilinci ile hareket etmeye çalışmıştır.

Oku dergisi, bilhassa Batı dünyasında İslam'ı tercih edip hidayete erenlerin kıssalarına sayılarında yer vererek İslam'ın inkişafını umut eden halkın, özgüvenini tahkim etmeye çalışmıştır.

Oku dergisinin yurtdışına dağıtımını sadece yurtdışında yaşayan Türklerin dini bilgi ihtiyaçlarını, aidiyet sorunlarını karşılamış aynı zamanda İslam'ın uluslararası alana açılımlına da katkı sağlamıştır.

Derginin okuyucuları ile iletişime geçtiği, incelenmeye değer bölümlerinden biri de "Sizlerle Başbaşa" ve "Okuyucudan Gelen Sualler" köşesidir. "Sizlerle Başbaşa" köşesinde okuyucudan gelen hissiyat dolu mektuplara, yeni abone olanlara, yeni abonelikler kazandıran üyelere derginin teveccüh ve teşekkürü dile getirilmektedir. "Okuyucudan Gelen Sualler" köşesinde ülke ve dünya gündemindeki meselelerin okuyucunun da gündemini oluşturduğu, İslam'ın bireysel ve toplumsal dirilişinin ciddi anlamda dert edinildiği gönderilen soruların içeriğinden anlaşılmaktadır. Okuyucudan gelen soruların önemli bir kısmının dinin günlük yaşam pratiğine aktarılmasına, ibadetlerin icrasına yönelik fıkhi sorular olması halkın dini en doğru biçimde yaşama gayesinde olduğunu göstermektedir. Derginin yurtdışı ve yurtiçinden gelen okuyucu sorularını, İslami ilimler çerçevesinde cevaplamaya çalışması derginin dinin özüne sadık kalarak nesil yetiştirme gayesi ile örtüşmektedir. Okuyucu ile karşılıklı diyalog ve etkileşime geçtiği bu müstesna bölümler Oku dergisinin kamusal alan işlevi görmesi açısından da manidardır.

Oku dergisi, günün meselelerini kavga ile değil ilim ve imanla çözebilmeye, bu hedef paralelinde OKU'yan, tefekkür eden, söz söyleyen ve eyleyen bir Müslüman kitle var etmeye hizmet etmiştir. Bu minvalde Oku dergisi din eğitim ve öğretim konusu ile yakinen ilgilenmiş din eğitiminin lüzumu, din öğretiminin verildiği müesseselerin -özellikle İmam Hatip Okullarının- varlığı, sorunları, kalitesinin artırılması konularını yayın süreci içinde defaatle işlemiştir. Oku dergisi, milli-dini-ahlaki değerleri önemseyen eğitim anlayışı ile özellikle gençlere hem yol gösterici olmuş hem de gençlerin kendilerini şiddetle değil yazınla ifade etmelerine aracılık etmiştir. Oku dergisi Türk toplumsal yapısı ve İslamiyet'in mevcudiyeti için tehlike olarak gördüğü komünizmle mücadeleyi yazı ile sürdürmeye ara vermemiş halkı bilhassa gençleri komünizm tehdidine karşı bilinçli kılmaya çaba sarf etmiştir.

1960-1970 arası dönem İslamcı dergilerin farklılıkları gündeme getirmedikleri, İslam ideali çemberinde yan yana saf durdukları bir dönemdir. İslamcı dergilerin genellikle Türklük, millilik, mukaddesat merkezinde sahip oldukları ittifak tavrı, H. Tekelioğlu'nun (kişisel iletişim, 14 Eylül 2019) tespiti ile halkın Oku dergisine teveccühünü de artırmıştır.

1970 ve sonrası dönemlerde İslami dergilerin sayıları kadar duruşları da çeşitlenmiştir. 1960'ların ittifak tavrı farklılık ve radikalleşmeye doğru evrilmiştir. Oku dergisi de 1970 sonrası siyasetle ilgilenmeye ve meseleleri muhafazakâr ve milliyetçi bir perspektifle işlemeye başlamıştır. Bu dönemde dergilerdeki farklılaşma eylem ortaklığını zedelemiş, halkın kafası karışmış ve İslamcı hareketi çıkmaza sürüklemiştir.

Yaşanılan radikalleşmenin, siyasetle ilgilenmekle birlikte keskin bir tarafı olmayan Oku dergisini özellikle 1970'lerin sonuna doğru olumsuz etkilediği ve çeşitli tarikat, cemaatlerin kendi dergilerini çıkarmaya başlamasının Oku dergisinin abone kayıtlarının azalmasında rol oynadığı H. Tekelioğlu (kişisel iletişim, 14 Eylül 2019) tarafından dile getirilmiştir.

Oku dergisi, İslamcılık akımı içerisinde aktif bir siyasi tavır alıştan ziyade “dini, içtimaî, edebî” bir dergi çizgisinde kalmayı tercih etmiş, İslam davasında okuyucuyu imani ve fikri ölçüde bilinçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef ile yayın politikasını şekillendirmekle birlikte Batı'nın hakim paradigmalara karşı ciddi bir felsefe üretmediği, Batı kapitalizmi ve Doğu sosyalizminin pratik problemleri üzerinden ivedi çözümler ürettiği söylenebilir. Bir takım eksikliklere rağmen Oku dergisi, İslamcı düşünceye katkı sağlamış ve hizmet etmiş bir dergi olarak değerlendirilmelidir.

Oku dergisi kapak resimleri, işlediği konular, süreç içinde sayılarına eklediği bölümler, yazar profili vb. açılardan daha pek çok araştırmaya kaynaklık edebilecek zengin bir içeriğe sahiptir. Oku dergisi hakkında farklı perspektiflerden çalışmaların yapılması derginin İslami dergicilik içindeki statü ve rolünün netleştirilmesi açısından önerilebilir.

Kaynakça

- Akgün, B. ve Çalış, Ş. H. (2002),“Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman: Türk Milliyetçiliğinin Terkinde İslamcı Doz”, Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.),*Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik Cilt 4, İletişim Yayınları*:İstanbul, s. 584-600.
- Alver, K. (2018),“Edebiyat Sosyolojiye Ne Anlatır?”,Mehmet Ali Akyurt. (Ed.), *Edebiyat ve Sosyoloji Seminerleri I*, Alfa Yayınları: İstanbul, s. 13-35.
- Aydın, T. (2016),“Tohum Dergisi Semiyolojik Bir Okuma”, Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu ve Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Nobel Yayıncılık: Ankara, s. 467-483.
- Başgil, A. F. (2016),*Din ve Laiklik*, Kubbealtı Neşriyat. İstanbul.
- Bora, T. (1998),*Türk Sağıının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Cengiz, C. (2008), *Türkiye’de İslamcılığın Tarihsel Seyri ve İslam Dergisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çaha, Ö. (2004),“Ana Temalarıyla 1980 Sonrası İslami Uyanış Demokrasi, Çoğulculuk ve Sivil Toplum”, Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık Cilt 6*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 476-492.
- “Çıkarırken...” (1961), *İslam’ın İlk Emri Oku Dergisi*, sayı 1, s. 1
- Çiğdem, A. (2004),“İslamcılık ve Türkiye Üzerine Bazı Notlar”, Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık Cilt 6*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 26-34.
- Duran, B. (2004), “Cumhuriyet Dönemi İslamcılığı”,Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.),*Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık Cilt 6*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 129-136.
- Işık, V. (2016),“İslamcılığı Yeniden Düşünmek: Geçmiş Düşünmenin Ahlakı ve Geleceği Düşünmenin İmkanı”, Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu ve Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Nobel Yayıncılık: Ankara, s. 163-180.
- Kara, İ. (1985),“Cumhuriyet Türkiye’sinde Dini Yayıncılığın Gelişimi Üzerine Birkaç Not”,*Toplum ve Bilim Dergisi*, 29/30, s. 153-177.
- Kara, İ.(1986),*Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi /Metinler-Kişiler Cilt I*, Risale Yayınları: İstanbul.
- Kara, İ. (1998),*Şeyh efendinin Rüyasındaki Türkiye*, Kitabevi Yayınları: İstanbul.
- Kara, İ. (2013),“Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Söz”, İsmail Kara ve Asım Öz (Ed.), *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyumu Tebliğleri*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları: İstanbul, s. 15-43.
- Kara, İ. (2004), “İslamcı Söylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri”, Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.),*Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık Cilt 6*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 34-48.
- Karasar, N. (2012),*Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Keten, E.T. (2014),*Muhafazakârlığın Değişen Yapısı ve Muhafazakâr Medya*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Koçak, C. (2002),“Türk Milliyetçiliğinin İslâm’la Buluşması: Büyük Doğu, Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik Cilt 4, İletişim Yayınları*: İstanbul, s. 601-613.

- Köroğlu, A. (2016), "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinde Okumak", Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu ve Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Nobel Yayıncılık: Ankara, s.5-40.
- Kurtoğlu, Z. (2004), "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Siyaset", Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık Cilt 6*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 201-207.
- Öz, A. (2016), "Kenetlenmenin İmkansızlığı: 1960-1980 Dönemi İslamcı Dergiciliğin Macerası Üzerine Bir Değerlendirme", Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu ve Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Nobel Yayıncılık: Ankara, s. 73-160.
- Subaşı, N. (2004), "1960 Öncesi İslami Neşriyat: Sindirilme, Tahayyül ve Tefekkür", Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık Cilt 6*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 217-237.
- Tantik, A. (2010), "İslamcılık ve Edebiyat. Tasfiye", No: 25 Temmuz-Ağustos Sayısı, s.2.
- Tekelioğlu, H. (2019). H. Budak tarafından gerçekleştirilen röportaj {ses kaydı}. Konya.
- Türkmen, H. (2011), "Türkiye İslamcılığı Sağcı, Devletçi ve Milliyetçi", *Cumhuriyet, Milliyetçilik ve İslamcılık: Türkiye Söyleşileri 5*, Küre Yayınları: İstanbul, s. 141-155.
- Ünüvar, K. (2002), "İttihatçılıktan Kemalizme İhyadan İnşaya", Tanıl Bora ve Murat Gültekinil (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi Cilt 1*, İletişim Yayınları: İstanbul, s. 129-142.
- Yetim, F. (2017), "Ahlakçılık Düşüncesi Bağlamında Nurettin Topçu'nun İslamcılık Eleştirisi", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3 (1), s. 10-23.

Extended Abstract

Aim and Scope

In Turkey, every journal has been published because of requirements and so as to satisfy them. Furthermore, every journal has a characteristic that mirrors the national and international dynamics of change of its respective historical period in which it is published. From this perspective, it is the main objective of this study to portray the journal "İslam'ın İlk Emri Oku" (The First Commandment of Islam: Read), one of the many journals that are representative of Islamist journal which are essential for Islamist thought. It is worth to examine the journal Oku because of its principles and mission. Accordingly, the present study aimed to introduce the main characteristics of journal "İslam'ın İlk Emri Oku", and pinpoint its position among Islamist thought and publication. At a specific level, these purposes will help to uncover and process the raw data hidden in the journal Oku, and, at a general level, to present symbiotic relations between Islamist thought and journals in order to grasp the ethos of the period.

Methods

This study was conducted in parallel with "single survey model" which is part of the exploratory general survey models. A general survey model is a research model aimed to investigate either the whole population or its sample in order to obtain a general idea of the population. As a component of general survey models, single survey model explores the subjects, units or situational variables one by one and separately (Karasar, 2012: 79). According to this research model, total 209 issues, published in 1961-1979 period, were surveyed based on the information about subject, author, and issue-specific content.

The articles published within Oku were classified under topics based on particular themes. By this way, it was possible to reduce the number of subject topics so as to get statistically significant results. The data from the journal Oku were analyzed and tabulated by SPSS package.

Findings

As expressed on the cover, "İslam'ın İlk Emri Oku" was a monthly "religious, social, literary" journal. In the partial democratic environment brought about by the transition to multiparty politics, its first issue was published in March 1961 by "Alumni Association of Turkish Imam Hatip Schools" in Konya. After the 209th issue was published in October 1979, the journal ceased to be published due to the political conditions of the period.

The articles published in the journal mostly came from the students and the graduates of The Higher Institute of Islam. Some of these writers would be the authors of important Works who contributed to religious publication and intellectual production in Turkey in the following years. Hence, at the survey stage, every author's name in the journal was coded. It

was observed that there were more than 3000 articles published by more than 600 authors throughout the lifetime of the journal.

The journal Oku presented to its reader a wide range of topics. Coding all subjects one by one was chosen due to our method. In this context, the articles published in the journal were classified under 43 subject topics. We paid most attention to classify objectively the articles in the *İslam'ın İlk Emri Oku*, however, this classification process contains some subjectivity. The themes such as Islam, Islamic sciences, religious education and institutes, and literature can be regarded as long-term "structural themes". On the other hand, the themes like prayer in Turkish, rural issues, Turkish society, and communism are "conjunctural themes" which depends on the periodical conditions of the country. However, it is observed that the journal contained some particular themes such as health, and art which were current topics then in the country.

Conclusion

The long-standing journal "*İslam'ın İlk Emri Oku*" was formed by, and contributed to, the developmental process of Islamism and Islamic journalism in Turkey. The journal could add new topics to its structural themes through out its publication. In addition to the wide range of topics covered by the journal, one of its remarkable points is its uncompromising Islamist language and attitude.

The journal Oku, in its first years of publication, intended to preserve the Islamic way and remind the forgotten following earlier Islamist thought's path. After Islamist thought produced its social and political project, with a similar tendency, also being affected by translated work, the journal began to touch on the possibility and "how-to-do" of an Islamic society.

Oku, rather than actively participate in Islamist politics, preferred to stand as a "religious, social, literary" journal, and aimed to raise awareness of the readers religious and intellectually. While this was its publication policy, it can be concluded that the journal couldn't build a considerable philosophy against the dominating paradigms of the West, and produced some fast solutions to the practical problems caused by Western capitalism and Eastern socialism. Despite these shortcomings, however, Oku must be regarded as a journal that contributed to, and served, Islamist thought.